The Abraham & Millie Arbesfeld Kollel & Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Programs for Men & Women

W W W.KOLLELYOMRISHON.ORG W W W.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

and the Azrieli Foundation and Azrieli Graduate School of Jewish Education

Zakhor et Asher Asah Lekha Amalek:

What is Amalek?; What is Zachor? In memory of Rabbi Pinchas Hirschprung

Rabbi Dr. Jacob J. Schacter February 11, 2018 • כ״ו שבט תשע״ח

"Zakhor et Asher Asah Lekha Amalek:" What is "Amalek?; What is "Zakhor?" In memory of Rabbi Pinchas Hirschprung

Jacob J. Schacter

Kollel/Midreshet Yom Rishon

CJF-Azrieli Graduate School-Azrieli Foundation

February 11, 2018

Rabbi Pinhas Hirschprung

The Vale of Tears Rabbi Pinchas Hirschprung

TRANSLATED FROM YIDDISH
BY VIVIAN FELSEN

FIRST EDITION

Copyright © 2016 The Azrieli Foundation and others

All rights reserved

Copyright in individual works, parts of works and/or photographs included within this published work is also claimed by individuals and entities. All requests and questions concerning copyright and reproduction of all or part of this publication may be directed to The Azrieli Foundation.

THE AZRIELI FOUNDATION www.azrielifoundation.org

First published as Fun Natsishen Yomertol: Zikhroynes fun a Polit (From the Nazi Vale of Tears: Memoirs of a Refugee) by The Eagle Publishing Co. Ltd. in Montreal, 1944.

A Few Words of Justification

Remember what Amalek did to you. (Deuteronomy 25:17)

At the outset, I would like to state that it was never my intention to note down and make public all the various metamorphoses I went through under the murderous whip of the modern-day Amalekites, the Nazis, may their name be erased.

However, to keep what I experienced bottled up inside me, to internalize it without sharing with others the impact of what I endured — this I could not do. On various occasions I unburdened myself to people in this city who befriended me and extended to me their warm hospitality. One of the friends with whom I shared my impressions was Mr. Hirsch Wolofsky, the publisher of the Keneder Adler and author of several books, who suggested that I write about my life as a refugee. In the beginning I refused on the pretext that my writing skills were too limited.

Incidentally, a few of my close friends, Torah scholars and educated people, were against me writing this account. They were of the view that this type of narrative was somehow demeaning for a rabbi who should be devoting himself to Torah studies instead of "pointless descriptions." But I disagreed with them, and, encouraged by my friend Hirsch Wolofsky, I went to work as he suggested, employing my modest writing skills to ensure that our children and our children's children and all future generations would know and remember what the modern-day Amalekites, the Nazis, did to their ancestors, as it is written. "Remember what Amalek did to you."

Nathan Nata Hanover, of blessed memory, who, by the way, was also a rabbi, documented the ghastly massacres perpetrated in the days of Chmielnicki, may his name be erased, in Tulchin and in Nemirov. To this very day his book, Yeven Metzulah (Abyss of Despair, Venice, 1653), continues to be used by historians and writers. I told myself that it was in no way demeaning for a Torah student to fulfil the commandment to "remember what Amalek did to you" by describing at least a part of what "I, the man, have seen" with my own eyes.

דברי התנצלות

זָבוֹר אַת אֲשֶׁר עָשֶׂה לְּךְּ עֲנָלֵק (רברים כה, יו)

בראשית דברי ברצוני להדגיש, שלא עלה בדעתי לכתוב ולפרסם את כל התלאות שעברתי תחת השוט הרצחני של העמלקים המוררניים – הנאצים, ומח שמם. אך לחנוק בתוכי את מה שעברתי ולא לחלוק עם אף אחד את חוויותי – לא יכולתי, ובהודמנויות שונות שיתפתי מתוך מרירות ליכי, ידידים שקיבלו אותי בסבר פנים יפות כאן במונטריאול.

ידידי הטוב, מר ח' וולפסקי, המריל של Canadaner Adler אמנם, להי בתובה מובלות. אמנם, לכתוב ספר זה. בתחילה סרבתי להצעתו בטענה שידישוני בכתיבה מוגבלות. אמנם, במה מוידיד – תלמידי חכמים ומשכילים הביעו דעתם נגד כתיבה כזאת. הם חשבו שבתיבה כזו היא מעין פחינות כבחי לרב שמתפקידו לעסוק בחידושי תורה במקום בכתיבה פשוטה, אך דעתי חלוקה עליהם, ובהשפעת ידידי ח' וולפסק ניגשתי בכחותי הספרותיים הדלים לעבודת קודש זו, למען ידעו ילדינו וילדי ילדינו ויוברו להתי דורות מה שהעמלקים המודרניים – הנאצים יימח שמם עשו לאבותינו בומנים עברז, אני סמוך ובטוח שכתיבת ספר זה אינה פדותות לבן־תורה המקיים את הצו יזכור את אשר שמה לך עמלקי גם אם רק נבתב חלק מני אלף מתוך מה שאני הגבר ראיתי בעיני. גם משה לך עמלקי גם אם רק נבתב חלק מני אלף מתוך מה שאני הגבר ראיתי בעיני. גם הרב נתן נטע הנובר עליו השלום כתב על השחיטות הנוראיות שהקוקים ביצעו בומן המליצק יימה שמו בטולטשין ובנמירוב, וער חיום מסתייעים החיסטריונים והחוקרים בספרו "יוון מצולה".

בחודמנות זו ברצוני להחזת מקרב לב לכל ידידי, שברוחב לב תכנו לטובת ספר זה. יישר בוז מיוחד לחברי הותוד שאפשרו את הרצאת הספר. תשואת חן גדולה לידידי בלב ובנפש, נשיא ארגון יהודי פולין? ונשיא בית הכנסת יעדת ישורון הדרת קרדשי, רי סנדר גרינפלד וגם לסגן הנשיא רי שלמה אמסל, שניהם קירבוני וגילו בלפי יחס אבהי מהיום הראשון שהגעתי לעיר זו. הם היחמים

העיקרים, וללא תמיכתם הכספית והנפשית ספר זה לא היה ירצאת לאור. אני מברך אותם בברכות מאליפות מעמקי ליבי,

תורתי המיוחרת מגיעה גם לידידי החשוב ח' וולפסקי, למלומד המפורסם שמחה פטרושקח ולישראל רבינוביץ, שעודד אותי לכתוב את הטפר, ועל הסיוע וההדרכה שהעניק לי.

אני מודח גם לעורך שי פרידמן על עבודתו הטובה ביותר ובכלל על היחס הירידותי שגילה כלפי ביד רחבה.

רמחנר

מעמק העטא הנאאי

זיברונות של פליט

מאב

הרב פנחס הירשפרונג זצ"ל

smon Dobnow Instit to year book 6

In all the countries in question, the commission activists were motivated by a strong conviction that their survival made bearing witness a moral imperative for every single survivor, a "holy duty" (heyliker khoyv) toward the dead and the generations to come. This sense of duty was a common theme of the calls which the commissions issued in the Jewish press for the purpose of encouraging the larger public of survivors to join the historical work. For example, an appeal of the CZKH in Lódź of October 1946 argued:

"Remember what Amalek did to thee! With a burning call the Central Jewish Historical Commission in Poland is urging all of those, who under the German occupation were in the ghettos, camps, tived on the Aryan side, hid in the woods or fought in partisan units [...] to hand over to the historical commission the accounts of your personal experiences as well as of others in the dreadful time of the German rule. [...] The blood of our martyrs, of our relatives is still fresh, it screams and calls upon us not to forget! The Jews of every town and village [...] who stayed alive are obliged to report all details of the events. The surviving Jews are obliged to give to the historical commission pictures, documents, community registers [pinkeysim], diaries and other items in their possession. This is a holy duty for every individual. We hope that everyone understands the importance of this and fulfills his duty toward Jewish history."25

זכירת מעשה עמלק שבדורנו הנאצית

> חובר בעזרת החונן לאדם דעת על ידי יואל בלאאמו"ר אהרן זלל"ה שוורץ

> > הוצאת דבר ירושלים התשנ"ג

הרדב"ו (מכ"י)

שופטים. הלכות מלכים פ"ה

כמף משנה

184

2 ושרץ למשת לו דרך וכי. משנה נמרק שה הממודין נכי מפנים כמלך הפין למשת לו דרך תין למחם כיוו זרך כמין לון לב פישר ומפנים רבים שמוץ למשת לו דרך כיצי שלים מפוקם כודנים וכי: ך כל בארות שמשון וכי וכמו מכשן אמר כיבש כל א"י כמשרים נשורב. נבשרי ד בו"ע שחקים וכו". משופר בכתוב . ומס שכתב וכבר פכד וברם , לפי בכם ממריבי וכלכל לם כשלם:

דק וכן ש"ע למכר אר עמלק וכו' . נס ום מבומר בסטוב , ורפיתי מי בכסב שמן חשב עו מוכנות פד ישום כמבית ולרשת משולל ומתול כחים חיובביה ובביטרי

למדו אשר החכם שנש במיך: ר כל כלונעם שבובוין ומי": ליחם בירושיםי ולמריט כלמה דוכחי כיכים יחיר לה מפים כינום:

ז ומותר לפכון ככל ככולם וכו', ומ'ח על מכ פנים לשכון במורים . נים מי שכשב שול חברים פורה שלם בודך כום כלומר מל"ו למורים פכל ממחר מרוח מוסר פ"כ. ופרן זה פכם מפפיק דהם קרם דלם משרב. לדכך ביה שוד ניחם מכל כנד קרהי דכמים לם מוכים לרשומם שוד ממי ביכם למיפר וים ניהן קעם בנה מכהם פרם מנם נירד לנור גם ולהנחקם הומימו נירושותי לישיכה מי מחם מחד מכל מסב חוד להחדם ולמרקשת ולרנם בפרן וכל כיורוים החלב לם ירדו לבשפקה פלם לבתרם חיפיו דומ"כ לם ירדו לבשפקה פלם לבתרם חיפיו דומ"כ ומשרי כודת השלכול ופישוש ריום הפווסם כשלר ל ופורץ לעשות לו דרך ואין מכוחין בידו. ודרך המלך אין לה שיעור. אלא כפי מה שהוא צדיך. איני מעקם הדרכים מפני כרמי של זה או מפני שדהו של זה. אלא הולך בשוה ועושה מלחמהו: ד מצות עשה להחרים שבעה עטכון שנאמר החרם תחרימם. וכל שכא ליכן אחד כודן ולא הרנו עובר בלא תעשה שנאכור לא תחיה כל נשמה. וכבר אבד וכרם: הן וכן מצות עשה לאכד זכר [4] עמלק. שנאמר המחה את זכר עמלק. ומצוח עשה לוכור תפוד מעשיו הרעים ואריכתו. כדי לעורר איבתו. שנאטר זכור את אשר עשה לך עמלק. מפי השמועה למדו זכור "כפה לא חשכח בלכ. שאמור לשכוח איבתו ושנאתו: ן כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין. חרי זה כבוש רבים והרי היא

ז ואלכסברדיא כקל כמיכור. כמרק כחכם למינהי (נף נ"ל:) מתרי משיבוי מנכמורים דקסליונו מנכמור מוקרון מ"ם מישום משום דשנבי מכוני פרם ומ כוסיםן לפוב בדרך כהם עוד ולייהו כדור רן פוחר למור לפרן מנחבום", למג ספינ שור מכל מסה מהר ממורם המיכם מי מסה מור מכל מסה מהר ממורם המיכם :1765 מ אכור לומל סמרן שרמל לחיל. יכנמר בסמר, ומ"ם חלם למחי מרכ ומ"ו. במ"ק דמ"ו (רף "") מנול חלם כים ככן מיפטל כמי"ל לדון ולמרער פס כעמ"ם וכי ולמוד חדרה וליפל למה ומכלד מם מלפינו ים נמ"י מי קילמוכה יולם פתר רכו למו"ל

שול מן ככל פרם אכה לומוד: ומוח פכמב

משנה די

בוֹ בֵיוֹם בָּא יָהוּדָה גַּר עַמוֹנִי, וְעָמֵד לְפְנִיהָן בְּבֵית המדרש, אפר להם: מה אני לבא בקהל: אמר לו בבן נקלישל: שסור שתה. שמר לו בבי יהושצ: מתר שַּתָּה. אָפַר לוֹ רַבֶּן גַּמְלִיאַל: הַכְּחוב אוֹמֵר (רברים כג. ד): לא יָבא צַפּוֹני וּמוֹאָכִי בַּקְפּל ה׳ גַּם דּוֹר צַשִּירִי׳. ןגוֹמָר. אָפָר לוֹ רַבִּי יְהוֹשְׁעֵּ: וְכִי עַפּוֹנִים וּמוֹאָבִים בּקְקוֹמֶן הַן: כָּבֶר שֶּׁלָה מַנְחַרִיב מֶלֶךְ אַשׁוּר וּבְּלְבֶּל אָת כָּל הָאָמִות, שָנָאָמר (ישניה י, יג): "נְאָסִיר גְּבָלות צָפִּים וַצְּתוּדֹֹתָיהָם שׁוֹשֶׁתִי וְאוֹרִיד כַּבִּיר יוֹשְׁכִים׳. אָמַר לוֹ בַנָּן גַּסְלִיאַל: הַכָּתוּב אוֹמַר (ירפיה פס. ר): קשחרי כן אָשִיב אָת שְבוּת בְּגֵי צַפּוֹן״, וּכְכָר חָוְרוּ. אָקַר לו רַבִּי יָהוֹשָׁעַ: הַכָּתוֹב אוֹמָר (עמום ט, יד): קשַרָתִּי אָת שָׁבוּת צַמָּי יִשְׂרָאל״ (וְיהוּרָה). וַצְּדֵיוַן לא שבו. המירוהו לבא בקהל.

R. Solovertehile part 1918 Pp. 65-66

Divine providence is testing us once again via the crisis that has overtaken the land of Israel. Let it be clearly stated: The matter does not just affect the political future of the land of Israel. The designs of the Arabs are directed not just against the political sovereignty of the State of Israel but against the very existence of the Yishuv in the land of Israel. They wish to destroy, heaven forbid, the entire community, "both men and women, infant and suckling, ox and sheep" (I Samuel 15:3). At a Mizrachi convention I cited the view expressed by my father and master [R. Moses Soloveitchik] of blessed memory, that the proclamation, "The Lord will have war with Amalek from generation to generation" (Exodus 17:16) does not only translate into the communal exercise of waging obligatory war against a specific race but includes as well the obligation to rise up as a community against any peopple or group that filled with maniaral harred directs its emnity against Keneget Israel. When a people emblazons on its banner, "Come, and let us cut them off from being a nation; that the name of

Israel may be no more in remembrance" (Psalms 83:5) it becomes, thereby, Amalek. ²⁵ In the 1930s and 1940s the Nazis, with Hitler at their head, filled this role. They were the Amalekites, the standard-

bearers of insane hatred and enmity during the era

just past. Today their place has been taken over by the mobs of Nasser and the Mufti. If we are silent now as well, I know not the verdict that will be issued against us by the God of justice. Do not rely on the "liberal" world's sense of equity. Those same righteous liberals were around fifteen years

even lift a finger. If, heaven forbid, yet a second speciacle of blood were to take place before their very eyes, it is likely that they would not even lose a night's sleep over it.

ago, and they looked with indifference upon the extermination of millions of people; they did not

Fak and Destiny, pp. 92-95

25. Maimonides, Laws of Kings and Their Wars 5:4, writes the following regarding the seven nations of Canaan: "It is a positive commandment to destroy the seven nations, as it is said: 'But thou shalt utterly destroy them' (Deuteronomy 20:17). If one does not kill any of them that falls into one's power, one transgresses a negative commandment, as it is said: 'Thou shalt save nothing that breatheth' (Deuteronomy 20:16). But their memory has long since perished." The Radbaz, in his commentary ad loc., notes that the source for Maimonides' concluding comment, "But their memory has long since perished." is the statement of Rabbi Joshua in Mishnah Yadayim 4:4: "Sennacherib, king of Assyria, came up and intermingled all the peoples."

It is, however, striking and passing strange that Maimonides, in setting forth the commandment to wipe out Amalek, does not add the concluding phrase, "But their memory has long since perished." Thus states Maimonides in Laws of Kings and Their Wars 5:5: "Similarly it is a positive commandment to destroy the remembrance of Amalek, as it is said: 'Thou shalt blot out the remembrance of Amalek' (Deuteronomy 25:19). It is also a positive commandment to remember always his evil deeds and the waylaying [he resorted to], so that we keep afresh the hatred manifested by him, as it is said: 'Remember what Amalek, did unto thee' (Deuteronomy 25:17). The traditional interpretation of this injunction is: 'Remember,' by word of mouth; 'Do not forget,' out of mind, that it is forbidden to forget his hatred and enmity." It would appear from Maimonides' statements that Amalek is still in existence, while the seven nations have descended into the abyss of obliv-

One may query: Why didn't Maimonides apply R. Joshua's principle that "Sennacherib, king of Assyria, came up and intermingled all the peoples" to Amalek as he did to the seven nations? The answer to this question is very simple. Scripture testifies that Amalek is still in existence. Note what the Torah states: "The Lord will have war with Amalek from generation to generation"

(Exodus 17:16). If that is the case, then it is impossible that Amalek be completely destroyed before the coming of the Messiah. As the sages state: "The [divine] throne will not be whole and the [divine] Name will not be whole until the descendants of Amalek are completely blotted out" (Midrash Tanhuma on Ki Teze, end; and Rashi on Exodus 17:16). But-where is he? I once heard the following answer from my father and master [R. Moses Solovetchik] of blessed memory, namely, that any nation that conspires to destroy Keneset Israel becomes, according to the halakhah, Amalek. My father and master added: We have been charged with two commandments concerning Amalek. The first is the obligation to blot out his memory. This obligation devolves upon every person with reference to an individual Amalekite and is set forth in the verse "Thou shall blot out the remembrance of Amalek" (Deuteronomy 25:19). The second is the readiness to do battle as a community against the people Amalek. This requirement is set forth in the verse, "The Lord will have war with Amalek from generation to generation" (Exodus 17:16). Thus, if any people seeks to destroy us, we are commanded to do battle against it when it rises up against us, and this battle of ours is an obligatory war (milhemet mixtuah) on the basis of the verse from Exodus, "The Lord will have war with Amalek from generation to generation." However, the obligation to wipe out individual Amalekites, as set forth in the verse from Deuteronomy, applies only to genealogical descendants of Amalek. Now it is true that Maimonides' ruling also includes the obligation to blot out individuals, an obligation which does not apply to any nation other than Amalek, even if that nation seeks to destroy the Jewish people (and this obligation is no longer in force, since there are no longer any identifiable genealogical descendants of Amalek]. Nevertheless, since the obligation to do battle against Amalek as a people would apply to such a nation, Maimonides did not use the phrase "But its [Amalek's] memory has long since perished." There still exists a category of Amalek [as a people] even now after the peoples have been intermingled [and there are no longer any individual

Perhaps the above is the basis for the ruling of Maimonides in Laws of Kings and Their Wars 5:1 that a defensive war waged by the Jewish people against an aggressor is an obligatory war. Such a war falls under the rubric of "The Lord will have war with Amalek from generation to generation." To be sure, Maimonides in his ruling singles out the war against Amalek for special mention [which would indicate that the war against Amalek and a defensive war against an aggressor are two separate categories]. Nevertheless, one may maintain that a war waged by the Jewish people against an aggressor who seeks to destroy it still belongs to the category of the war against Amalek. Note carefully the

sugya in Sotah 44b, s.v. Amar R. Yohanan.

THE FIRST CRUSADE

THE ACCOUNTS OF EYE-WITNESSES
AND PARTICIPANTS

Aaron Rakeffet - Poth Koff, The Row und 2 (1999)

1. Rabbi Soloveitchik lived in Germany from 1926 to 1932.

18.03 Man-Satan

Related by the Rav in the Tonya Soloveitchik Memorial Lecture on "Purim Ideas," Yeshiva University, March 4, 1974.

Who is Amalek [Exodus 17:8-16]? A man who personifies total evil. It is a man to whom immorality becomes the norm. Who is Amalek? Of course, it most probably was a wandering Bedouin tribe. However, the biblical verse is quite serious when it says that "God has declared an eternal war against Amalek, throughout the generations" [Exodus 17:16]. I would say it was beneath the dignity of God to declare an eternal war against a Bedouin tribe. Amalek will only be defeated at the commencement of the messianic era. No one will be able to defeat Amalek. The final defeat of Amalek will take place when the King Messiah arrives.

So who is Amalek? It is not just a Bedouin tribe. It is not a race, a specific group, or a nationality. It is man who went berserk. Man who incarnates total evil. It is Man-Satan. Man can be created in the image of God or in the image of Satan. It is Man-Demon.

I once heard from my father, in the name of my grandfather, that Amalek is any people or group who are committed to one purpose: the destruction of the Jewish people. Such a group is to be classified as Amalek. If one writes on its banner, "Let us cut them off from being a nation; that the name of Israel may be no more in remembrance" [Psalm 83:5], he aquires the status of Amalek. The commandment of "surely erasing the memory of Amalek" [Exodus 17:14] is applicable to him or to them.

Quite often Amalek, or Man-Satan, succeeds in his attempt to gain power and to cause untold suffering to millions or hundreds of millions of people. I believe that our generation has encountered a few of them. Most of you are young, but I am speaking of people as old as I am. There is no doubt about it that Hitler was Amalek. I am speaking in halakhic terms. Hitler and his entourage were Amalek. There is no doubt that Stalin had the status of Amalek. He too was the incarnation of total evil. I have doubts about the "generous" Mr. Leonid Brezhnev [1906–1982; general secretary of the Soviet Communist Party, 1964–82] and about Mao Tsetufg [1893–1976; chairman of the Chinese Communist Party, 1943–76]. I do not know. I have serious doubts about them. Intuitively, I feel that they are also the incarnation of evil and Satan.

 For a detailed analysis of this view, see the Rav's "Kol Dodi Dofek," translated by Lawrence Kaplan, in Theological and Halakhic Reflections on the Holocaust, edited by Bernhard H. Rosenberg and Fred Heuman (Hoboken, N.J.: KTAV, 1992), pp. 98, 116-117, fn. 25. BY
AUGUST C. KREY
ASSOCIATE PROPESSOR OF HISTORY IN THE
UNIVERSITY OF MIDRESOTA

GLOUCESTER, MASS. PETER SMITH 1958

p36

Moreover, you who are to go shall have us praying for you; we shall have you fighting for God's people. It is our duty to pray, yours to fight against the Amalekites. With Moses, we shall extend unwearied hands in prayer to Heaven, while you go forth and brandish the sword, like dauntless warriors, against Amalek."

As those present were thus clearly informed by these and other words of this kind from the apostolic lord, the eyes of some were bathed in tears; some trembled, and yet others discussed the matter. However, in the presence of all at that same council, and as we looked on, the Bishop of Puy, sy a man of great renown and of highest ability, went to the Pope with joyful countenance and on bended knee sought and entreated blessing and permission to go. Over and above this, he won from the Pope the command that all should obey him, and that he should hold sway over all the army in behalf of the Pope, since all knew him to be a prelate of unusual energy and industry. . . .

(Guibert of Nogent.) . . . "If among the churches scattered about over the whole world some, because of persons or location, deserve reverence above others (for persons, I say, since greater privileges are accorded to apostolic sees; for places, indeed, since the same dignity which is accorded to persons is also shown to regal cities, such as Constantinople), we owe most to that church

Josef Hayim Yenshalmi, Zakhor Jewish History and Jewish Memory (1982)

Biblical and Rabbinic Foundations

tantly into history, man in Hebrew thought comes to affirm his historical existence despite the suffering it entails, and gradually, ploddingly, he discovers that God reveals himself in the course of it. Rituals and festivals in ancient Israel are themselves no longer primarily repetitions of mythic archetypes meant to annihilate historical time. Where they evoke the past, it is not the primeval but the historical past, in which the great and critical moments of Israel's history were fulfilled. Far from attempting a flight from history, biblical religion allows itself to be saturated by it and is

inconceivable apart from it.

No more dramatic evidence is needed for the dominant place of history in ancient Israel than the overriding fact that even God is known only insofar as he reveals himself "historically." Sent to bring the tidings of deliverance to the Hebrew slaves, Moses does nor come in the name of the Creator of Heaven and Earth, but of the 'God of the fathers," that is to say, of the God of history: "Go and assemble the elders of Israel and say to them: The Lord the God of your fathers, the God of Abraham, Isaac and Jacob has appeared to me and said: I have surely remembered you . . ." (Exod. 3:16). When God introduces himself directly to the entire people at Sinai, nothing is heard of his essence or attributes, but only: "I the Lord am your God who brought you out of the Land of Egypt, the house of bondage" (Exod. 20:2). That is sufficient. For here as elsewhere, ancient Israel knows what God is from what he has done in history. And if that is so, then memory has become crucial to its faith and, ultimately, to its very existence.

Only in Israel and nowhere else is the injunction to remember felt as a religious imperative to an entire people. Its reverberations are everywhere, but they reach a crescendo in the Deuteronomic history and in the prophets. "Remember the days of old, consider the years of ages past" (Deut. 32:7). "Remember these things, O Jacob, for you, O Israel, are My servant; I have fashioned you, you are My servant; O Israel, never forget Me" (Is. 44:21). "Remember what Amalek did to you" (Deut. 25:17). "O My people, remember now what Balak king of Moab plotted against you"

אמירות לאחר התפילה

Some say the following daily after morning prayers:

שש זכירות

יציאת מצרים

לְמַעַן תִּזְכֹּד אָת־יִוֹם צֵאתָך מֵאָרֵץ מִצְרִים כֹּל יִמִי חייך:

ַרַק הָשֶּמֶר לְדֶ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָׁ מְאֹד פֶּן־תִּשְׁבַּׁח אָת־הַדְּבָרִים אֲשֵר־רַאוּ עֵינִיךַ יניסי וּפֶּן־יָסוּרוֹ מִלְבֶּבְּדְׁ כִּל יְמֵי חַיֵּיִדְ וְהִוֹדִעְתֵם לְבָנֵיךְ וְלְבְנֵי בְּנֵיךְ: יוֹם אֲשֶּׁר עָמֵׁרְיָּתְ לִפְּנֵי יהוָה אֵלהָיךְ בְּחֹרֵב בֵּאֵמֹר יהוֹה אֵלֵי הַקְּהֶל־לִי אֶת־הָּעָׁם וְאֵשְּׁמִעֵם אָת־דְבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמִרוּן לְיִראָה אֹתִי כַּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הם חיים על-הארמה ואת־בניהם ילמדון:

מעשה עמלק ומחייתו

יַלור אַת אֲשֶׁר־עָשֶׁה לְךָ עַמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֵם מִמִּצְרֵיִם: אֲשֶּׁר קַרְךָ בַּדֶּרֶךְ יניסנה וַיַוַבַּב בְּדֵ בָּל־הַנָּחֲשָׁלִים אֲחָרִידְ וְאָתָּה עָיִף וְיָגַע וְלֹא יָדֵא אֵלהִים: וְהָיָה ַנְעֵוֹ לְךָ נַתְּלָה לְרִשְׁתָּה תִּמְחָה אֶת-זֵכֵר עֲמָלֵק מִתְּחַת הַשְּׁמֵים לְא תִּשְׁכֵּח: אַלְהָיךְ אָלְרָשְׁתָּה תִּמְחָה אֶת-זֵכֵר עֲמָלֵק מִתְּחַת הַשְּׁמֵים לְא תִּשְׁכֵּר בָּצְּעָדְ אֲשֶׁר־יהוְה אֶלּהִיךְ

מעשי אבותינו כמדבר

זָבֹרֹ אַל־תִּשְׁבָּׁח אֵת אַשָּר־הָקְצֵפָתָ אָת־יהוָה אֱלֹהֵיךָ בַּמִּדְבֵּר דנרים ט

מעשה מרים

יָלור אַת אֲשֶּר־עָשֵה יהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיֵם בַהֶּרָךְ בְּצֵאתְכֵם מִפִּּנְדְיִם: דגרים כד

זַכור אַת־יום השבת לקדשו:

שמות כ

דברים טו

Jeffrey K. Olick, et. al, els, The Collective Memory Reader (0xford,

P. 19

Halbwachs thus distinguished between "autobiographical memory" and "historical memory." The former concerns the events of one's own life that one remembers because they were experienced directly, though it also includes reference to events which one did not experience directly but around which one's memory is oriented. For instance, you are likely to remember what you were doing when an event designated historic by the group took place—such as the attacks of September II, 2001—even if these events did not affect you directly in your individuality rather than in terms of the group of which you are a member. "Historical memory," in distinction, refers to residues of events by virtue of which groups claim a continuous identity through time. "Historical memory" of the U.S. Civil War, for instance, is part of what it means to be an American and is part of the collective narrative of the United States. But nobody still has "autobiographical memory" of the event.

it. 9 Six days shall you work and do all your work; 10 but the seventh day is Sabbath to HASHEM, your God; you shall not do any work - you and your son and your daughter, your slave and your maidservant and your animal, and your convert within your gates - 11 for in six days HASHEM made the heavens and the earth, the sea and all that is in them, and He rested on the seventh day.

י ששת ימים תעבד ועשית כּל־ מַלַאכָתֵּך: וְיוֹם הַשְּבִיעִי שַבַּת לֵיהוה . אַלהַיך לא־תַעשה כָל־מִלָּאבָה אַתַּח ו וּבִנְרָ וּבִמַּרְ עַבִּרָּךָ וַאֲמָתִרְ וּבְהַמְתַּבָּ וְגֵרָבָּ אֲשֵׁר בִּשְׁעָרֵיבִּי ר אַשַּת־יַמִים עַשָּׁה יהוֹה אֶת־ "בִּי שֵשַּת־יַמִים עַשָּׁה ַהשַמים ואַת־הַאָּרֵץ אַת־הַיַּם ואַת־ בּל־אַשְר־בַּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּבִיעִי

- אונקלום -שַּתָּא יומין הַפָּלֶח וָתַעָבֶּר כָּל עָכָרָהַף: יוַיוֹמָא שְביעאַה שַבָּתָא קַרָם יַיָּ אַלְהַךְּ לָא תַעְבָּר -בָּל עַבִירָא אַתְּ וֹבְרָהְ וּבְרָתָּהְ עַבְּרָהְ וְאַמְתָהָ וּבְעִירָהְ וְגִיוֹרָהְ הִי בְקַרְנָהְ: א אַרִי שְׁתָּא יוֹמִין עבר וַיָּ יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא יָת יַמָּא וְיָת בָּל וּי בְהוֹן וְנָח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה

זבור. לשן פשל הוא, כשו אכול ושמו וישעיה כביצו, הלוך וככה 🏻 שלא ההרהר אחר חלאכה ומכילהאו: (י) אתה ובגך ובתך. אלו הקטנים. או איע אלא גדולים, אמרת הרי כבר מחהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים של שביחת הקשנים ושסג חהו ששניט, מלאבתך. כשתכת שבת יהת בעיניך כחילו כל מלחכתך עשויה – קטן שכח לכבות חין שומעין לו מפני ששביחתו עליך ושכת קכת גד

– ۳۶۶ – ושמוחל ב נוסוז. וכן פחרוט, הט לב לוכור חמיד חח יום השכח, שחם מדמן לך חפן יפה תהח מומיט לשכח וכילה מוגד (ט) ועשית כל

-- RASHI ELUCIDATED --

בור 🗅 REMEMBER. This word ממו "אַכול ושָתויי" – is of the pool form," במו "אַכול ושָתויי – פמו "אַכול ושׁתויי – ובור י "eating and drinking," הַלוֹךְ וְכָּכֹה" - and, "going and crying." - Such is its interpretation in our verse: חָט לָב לְנְנוֹר מָמִיד אַת יום הַשָּׁלָם no - Pay attention to always remember the day of Shabbos, אָם מְמִינוּ לְשָׁבָת – so that if you will come upon an attractive object, prepare it for Shabbos.

BEITZAH

16a

The Gemara continues its digression into discussing the importance of the Sabbath meals:

אַמָרו עָלָיו עַל שָּמָאי הָוָקָן – It was taught in a Baraisa: אָמָרו עָלָיו עַל שֶׁמָאי הָוָקָן THEY SAID ABOUT SHAMMAI THE BLDER בל יְמִיו הָיָה אוכֶל לְכָבור - that every day he would eat in honor of the sabrath. How so? אַנָּיָם אַנְיָם – If HE CAME ACROSS A SUPERIOR ANIMAL any time during the week, אומר וו לשבת HE WOULD SAY: THIS SHOULD BE put aside FOR THE SABBATH meal. xyn חודית האון חיקות – If he later came across a more superior animal, אָל הַשְּׁנָיִם - HE WOULD LEAVE THIS SECOND ONE for the Sabbath, הראשונה – AND WOULD EAT THE FIRST ONE during the week. Thus, Shammai's weekday meals were deemed to be in honor of the Sabbath, since the inferior animal was eaten so that the superior one be reserved for the Sabbath. אַבל הַלָּל הַוְקוֹ מְהָה אָחָרָח הַוְתָח לו – BUT HILLEL THE ELDER APPLIED A DIFFERENT STANDARD. He would use whatever food was available on any given day, שכל מעשיו לשם שמים – POR ALL HIS ACTIONS WERE DONE FOR THE SAKE OF HEAVEN, and he was sure that he would find a fitting animal for the Sabbath when the need arose.[10] יום יוםי הברוף אָרנֵי יום יוםי . ברוף אָרנֵי יום יוםי . AS IT SAYS: BLESSED BE MY GOD DAY BY DAY. [11]

The Gemara cites a similar Baraisa: בית - This was also taught in another Baraisa: בית אי אימרים – פוסד שביך לשבתיך - BEIS SHAMMAI SAY: קיסד שביך לשבתיך – FROM THE FIRST day OF YOUR WEEK, prepare FOR YOUR SABBATH. וכית הקל אומרים – BUT BEIS HILLEL SAY: יופל אומרים – הקל אומרים BLESSED BE MY GOD DAY BY DAY.

פרק שני

כל סוונותיו של אדם קבובים כו והוצאת כניו לתלמוד תורה. פרץ הכל נפקי מקרפי דלעיל מוטמיו דשכם כדפמר טוו עלי ואר פורע תורה דכתיב סדום וסדום היא תורה דכמיב פקודי הי ישרים משמחי לג (מאש ש):

איוהן הו שהמרש כתנפה נו ובר. פרשיי שהלננה מינה נרמים וקשה לפר זה דהוה ליה למימר שהלכנה מהכסה לכך ספרים (שרים) מזדמן ט כטמר שרגיל לכם בי וכסם לשון ומן כמו ליום הכפל יכל כיפו (משל יו) ורכיט משולם פירש ממכסה שלם היה שעיר של רית קרב כו והקשה רביע מס דכמוספסם לי קחמר דקמשיב (בי לדיו) שעירים כשנה וקם משיב יייב שעירים דרמשי חדשים ולה מציט יייב מס לה היה שעיר דר"ם דר"ה והשיג לי רכיני משולם דלה עלה על לכי ליחר כן פולם היחה דעתו דולה תפרש קרם נהדים של רפש מדש דרושש השנה דכמיב בפינחס מוכד שום החדש ומטחם לה הוכיר ורית ממכפה שמין מוכירון מומו במוסף דרשש השנה ור"ם היה פומר פדרכה הופיל והיה קרב מוכירון אותו במוסף דראש השנה וחקן רדת לותר כמוסף מלכד שלם המדם וטי וכן מקן לומר שני שעירים כהלכתן וני שעיר מחד של רהם חדם ישעיר החד של ר"ה ":

כל מוונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (*) ועד יום הכפורים חוץ יו מהוצאת שבתות והוצאת יים והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו איר אבהו מאי קראה אתקעו בחרש שופר ("בכסא) ליום רגנו "איזהו תג שהחדש מתכסה כו הוי אומר זה ראש הְשנָה וכחיב מכי הק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מאי משמע רהאי חק לישנא רמווני הוא דכתיב 1 ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה מר זומרא אמר מהכא המרופני להם הקי <u>תניא</u> אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בדכוה נאה אומר זו לשכת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מרה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ם ברוך ה' יום יום תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד שביך לשבחיך ובית הלל אופרים כרוך ה' יום יום יא'ר הפא ברבי חנינא הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו

שטאמר זומשה לא ידע כי קרן עור פניו מיתיכי "לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקב"ה למשה משה מתנה מובה

כל פווצותה של אדם. כל מה שעמיד להשמכר כשנה שיהם מון משם קטב לי כך וכך שמכר כשנה זו ויש לי ליההר מלפשות יליחה מרובה שלם יוסיפו לי שכר למווטם שלם מה שפסקו לי: הנץ שהיבאת שבינות. מימה לם פסקו לי מה ישמכר לגרכה וחהיכן חבולהו הלה

> לפי מה שרניל מתליחים לי לשעה פר למסר ששה: שהחתין די. כנומר מתליחין לי שכר מופט: מאי קראה. שקולנין מחנום כרשש השנה: שהחדש בתכמה בו, שהלננה מסכמה ט שלינה נרלים לכל לדם ללל שפרים ליושבי תורם וערכים ליושכי מערכ כרחתר בר"ה הף כם כשרים וארכע שעום מסכסה סיהרא: הוי אפסר זה ריה. לפלי שפר ייש ככר נסמלאה הלכנה במקצם תראית ככל מקום: בכפה ליום חננו. מכחדק קטי מקש נמדום הלכנה שופר כשהות מתכשה כיום מנט: ואוכף את הראשונה. נמנם פוכלה לוו כדי שמהם היפה נפכלם נשבת דהויו לה מכינפה של הרמשונה לכנוד שנה: לשם שפים. נינים שמודתן ע ומה לפנם: מחד שכיך לשבחיך. מסמד כשכם שלך מן לכך לשכם הכמה: יום יום, יעמם לנו אם נרכינו תשוכמט: אינו צריך להודישו לומכ שלם יהם זה יושב ומוהה מהים כח מליו דכר וה: ומשה לא ידע. מלממ נסן לו הקכיה קרון שר פנים ולם הולישו: לרשת כי אני היותר. רישיה דקרם מך מם שנתוחי משמרו

רמב"ן ועושין כו דין 97 כגון מלקות ומיתה, ואין עושין בו דין במצות עשה 9 כלל אלא במורדין כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו⁹⁹. וכחב רש"י בפי׳ זכור, חנו לב לזכור חמיד את יום השכת שאם נזדמן לו חלק¹ יפה מזמינו לשבת, וזהו ברייתא היא ששנויה במכילתא² כך. רבי אלעזר כן חנניה בן חזקיה כן גריון אומר זכור את יום השבת לקדשו ותהא זוכרו מאחד כשבת שאם נזרמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת. אבל כלשון יחיד היא שנויה, ואינה הלכה, שהרי בגמרא אמרו³, תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר ברוך ה' יום יום יעמס לנו (תהלים סח כ). תניא נמי הכי בית שמאי אומרים בחד בשביך לשבתיך, וכ"ה אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו. ובמכילתא אתרת שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא: שמירה משתכא, ומעשה⁵ בשמאי הזקן שלא היה זכרון שכת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים, והלכה היא כדברי ב״ה6. ועל דרך הפשט אמרו שהיא מצוה שנזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחהו ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר כי אות היא ביני וכיניכם (להלן לא יג). וזה עיקר גדול באמונת האל. וטעם לקדשו, שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה״ מכובד (ישעיה נח יג). והטעם שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת כו עונג לנפשינו בדרכי ה' וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מ"ב ד כג), שהיה דרכם כן, וכך אמרו רו״ל⁷ מכלל דבחדש ושכת בעי למיזל. וזה טעם שביתת הבהמה שלא. תהא בלבנו מחשבה עליה, ולכך אמרו ו"ל⁸ שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ג⁹, מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. וכמכילתא¹⁰, רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים אלא שתהא מונה לשם שבת. ופירושה שהגוים מונין בימי השבוע לשם הימים עצמן. יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים כנוצרים¹¹, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שכת, אחד בשכת, שני בשכת, כי זו מן המצוה שנצטוינו בו לזכרו תמיד בכל יום וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש ר"א¹². ואומר אני שזהו מדרשו של שמאי הזקן¹³ שפירש מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחהו בשום פנים, אכל הזכירו כברייתא14 עוד מדת חסידותו שהיה 97 כי כשיעבור על המדה ההיא תחול עליו (רקאנטי), פי המרה עצמה שהיא מרת 98 היוצא ממדת רחמים חרץ הדין היא תחול עליו ופוגעת בו וכאור הלכושו ממכח מרדות שהיא מדרבון. פי' שכחם גם כן תורה שבעל פה שהיא דין (שם). ו ברשיין חפץ. 2 בחדש פיז, בשנויים קלים. 99 כתובות פו א-ב. 4 מכילתא דרשב" לפסוק שלפנינו בשנויים קלים. ואמרו עליו על שמאי. 6 עיין ברא"ם שתירץ שלא נחלקו בית הלל עם בית שמאי אלא כענין המאכלות, ולכן אם יהיה הלכה כבית הלל אינו אלא בענין המאכלות, שהם רבריו המצויים תמיד וראוי לומר עליהם ברוך ה' יום יום, אכל הברייתא של המכילתא האחרת שהמחלוקת שבין שמאי הזקן והלל הזקן היא על התפצים הנאים והכלים החדשים שאינם מצויים תמיד. ולא מצינו שנחלקו בהם בית שמאי ובית הלל נימא דר"ה טוב בהו הלכה כשמאי הוקן. ועיין בגור אריה.

9 עי חולין ה א (וראה רש"י להלן כג יב)

יוכיחם מוכיח, ישבעו שלא נשבעו. והרוצח ירצח פעם אחת או ראב"ע שתים. גם הנואף ינאף פעמים ספורות. ואלה ישבעו בכל יום הקצר וככל רגע עד כי חדל השומע לספור כי אין מספר. ואילו לא היה בישראל רק זאת הרעה לבד היא מעכבת ביאת הגואל. והלא יעורו משנחם אלה עורי לכ, כי הרוצח את אויכו השיג את תאות נפשו להנקם. גם כן הנואף והגנב. ואלה יחללו השם חנם, והכתוב אמר כי לא ינקה.

> (ז) וטעם זכור את יום השבת, שיזכור בכל יום חשבון ימי השבוע ער שלא ישכח איזה יום השביעי, שהוא חייב לקרשו. ופיי לקדשו, לעשות לו מעלה יתרה על כל הימים. שלא תעשה בן מלאכה, כטעם קדוש השם אותו⁴. ודברי קדמונינו⁵ לזכור על היין, גם הוא נכון בדרך אסמכתא למי שאינו נזיר⁶, והוא במקום שימצא שם, כי איננו עובר על מצוה הדר בארץ אין יין שם. (ח) ששת ימים תעבד, מותר לך לעבד ואיננו מצוה.

> 5 [פסחים קו א]. 4 כמו שהי קידש את יום השבת ושבת בו מכל מלאכה. 6 שהרי נויר אסור לו לשתות אף יין של קידוש. ומכאן שאין חובת היין מן התורה, ראה נויר ג כן.

(ז) זכור⁵¹ את יום השבת, היה תמיד זוכר את יום השכת בעסקיך. ספורנו בימי המעשה. כמו "זכור אשר עשה לך עמלק" (דבר' כה יז). "שמור את חדש האכיב" (שם טז א). לקדשו, וזה תעשה כדי <u>שתוכל לקדשו. הזכיר שיסדר האדם עסקיו בימי המעשה, באופן </u> שיוכל להסיח דעתו מהם ביום השבת.

> (ח) ששת ימים תעבוד, בעסקי חיי שעה שהם עבורת עבד בלי ספק, שרוב ענינם הוא היות מצטער האדם על "עולם שאינו שלו".52 ועשית כל מלאכתך, ההכרחית למסתפק.

> ולא אמר "זכור" לשון צווין, הוראתו לזכור תמיד, השי רמב"ן... 22 [כלומר עבודה קרחה מה שאינו הכרחי, שזה כעבודת עבדן

חזקוני (ז) זכור את יום השבת, כיון שנותן טעם לזכירתו של שבת יותר משאר דברות, כדכתיב: כי ששת ימים וגו׳ (פסוק י), לפי שכל הדברות חייב אדם לשמרם משקול הדעת לכד משבת. גופל בו לומר "זכור" שאין לשון זכירה משמש להבא אלא לשעבר. וכמשנה תורה שנותן טעם לשמירת שבת: למען ינות וגו' (דברים ה יג). נופל כו לומר "שמור". ד"א זכור את יום השכת, שנתתי לך במרה, לפיכך נופל בו לשון זכירה. ד"א זכור את יום השבח, בכל יום זכרהו אי זה יום הוא מהשבוע שנצטוית לקדשו, וכל זה בשביל שתשמור את יום השביעי. ולשון הזכירה כולל גם השמירה, שהרי כשאמר "זכור" הבינו כל השומעים כי פי' כמו "שמור", וכאילו נאמרו בבת אחת²³. כאן פרש"י זכור ושמור בדבור אחד נאמרו וכו'24. וא"ח היכי דמי זכור ושמור למחלליה מות יומת, וביום השבת שני כבשים²⁵. אלא י"ל זכור היינו מצות עשה ושמור היינו מצות לא תעשה²⁶. כמו ששנו רבותינו²⁷: כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, ובא לומר שנשים חייבות בקדוש היום דבר תורה28. שכל שישנו בשמור ישנו בזכוה.

(n) ועשית כל מלאכתך, הרבה ממלאכתך²⁹, דוגמא את כל מגפותי (לעיל ט יד).

24 וכן מחלליה פות יומת. 23 וראה ראב"ע הארוך לעיל פסוק א ליד הע' 36] 25 כלומר: שאין ענין זכור ושמור כענין וכיום השכת שני כבשים וכוי (רש"י) האחרים שכולם סותרים זה את זה כי האחד כא לאסור אכל חבירו בא להתיר. אבל זכור ושפור שניהם באים לאסור (ריב־א בהעתיק את ביאור רבינו כסמו). זכור ושמור נמי פותרין זה את זה. שזכור מצות עשה שפוטר נשים מקרושה שבת דמ"ע שהזפן גרפא נשים פטורות, ושמור היינו מצות לא תעשה וכו' (ריכ"א כשם רכינו).. 29 דלא יתכן לפרש "כל" מלאכתך 28 [ברכות כ בן 21 עירובין צו א.

1"ם בחודש פ"ו

נדודיות שחוכיר כחן י ח"ג כל הני זכ היח חומר דקחמר י מניח רחים שחשתש הדכר לשני ענינים כחו הנהו דלעיל י וצריכי חרי קרחי לפרש . ופי חן הגדודיות חיילות של עולי רגלים:

פרק א ונחתי נשמיכם כעתם מרכים: או קורם: או אינו אלא בערבי שכם או קורם: או אינו אלא בערבי שכחות י דהייט תמישי וששי שכם לפני

בחקתי תלכו - מלחד שהקב"ה תקאוה שיהו ישראל עמלים כתורה -מדקאמר אם קא דריש שהוא לשון בקשה י דכתיב אם כא מלאחי אן בעיניך . או נמו מדכתיב חלכו משמע שמזרום שיעשו : וכן בוא אומר לו עמי שומע לו ישראל בדרכי יהלכו . דהמם נמו לשון בקשה

בתורה וכן הוא אומרלו עמי שומע לי ישראל עמילים בתורה וכן הוא אומרלו עמי שומע לי ישראל בררכי יהלבו, כמעם אויביכם אכניע זעל צריהם אשיב ידי ' לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצרקתך כגלי הים י ויהי כתול ורעך וצאצאי מעיך במעותיו ולא יכרת ולא ישמד שמי מלפני י וכן הוא אומר מי יתן והיה לכבם זה להם ליראת אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייםב להם ולכניהם לעולם י מלמר שהמקום מתאוה שיהו עמילים בתורה: ב אם בחוקותי תלכו י יכולי אלו המצות י כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הרי מצות

ט עמו שותי כר יזרחל בררכי
ברבקיב לו יהי כדברך: ג הא חה
אני חקיים זכיר שתהא שונה בפיך .
אני חקיים זכיר שתהא שונה בפיך .
אחר הקלפח יבתעה עגל : שתהא
שונה בפיך הלכות ע"ו : זכור את
אשר בפיך הלכות ע"ו : זכור את
אשר עשה לחדים י שתהא שונה בפיך
לך עחלק . שתהא שונה בפיך הלכות
תנילה י א"נ כנון ושנתחם לבניך
שחקבע זחנים להיות קורא בקורה
בכל אלו הענינים י וחאלו נלחור

משהוא אומר ולא תשמו את כל המצות תלבו להיות עמילים בתורהי וכן הוא אומר אם לא תשמעו לי יבול אלו המצות י וכשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות חאלה הרי מצות אשורות י א"כ לפה נאמר אם לא תשמעו לי להיות עמילים בתורה: [וכן הוא אומר ובור את יום השבת לקדשו יכול בלכןי כשהוא אומר שמורי ודרי שמירת לב אמורה "הא מהי אני מקיים זכור י שתהיה שונה בפיך וכן הוא אומר זכור אל תשכח את האשור הקצפת את ה' אלהיך במדבר י יכול בלכך כשהוא אומר הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים י יכול בלכך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור מאר ולעשות הרי שכיחת לב אמירה הא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפיך וכן הוא אומר האו שביחת לב אלהיך למרים יכול בלכך כשהוא אומר הוש שביחת לב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפיך וכן הוא אומר והשימותי את מקרשיכם י יכול אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים ונתתי עריכם הרבה מעובר ומשבי וכן הוא אומר והשימותי את מקרשיכם י יכול אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים ונתתי עריכם הרבה מעובר ומשבי וכן הוא אומר והשימותי את מקרשיכם י יכול אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים ונתתי עריכם הרבה מעובר ומשבי וכן הוא אומר והשימותי את מקרשיכם י יכול

24/9-12 - בד/ט־יב

/ דברים – פרשת כי תצא

according to everything that the Kohanim the Levites shall instruct you as I have commanded them — you shall be careful to perform. § Remember what HASHEM, your God, did to Miriam on the way, when you were leaving Egypt.

10 When you hold against your fellow a debt of any amount, you shall not enter his home to take his security. 11 You shall stand outside; and the man to whom you lend shall bring the security to you outside. 12 If he is a poor man,

בְּכִל אֲשֶׁר־יוֹרֹּנ אֶתְכָׁם הַּכְּנְנִים הַלְנִיִם בַּאֲשֵׁר צִנִּיתָם תִּשְׁמְרָּנ אֱלֹהָיְךְ לְמִרְיָם בַּיָּדֶרֶ בְּצִאתְכָם מִשְׁאת מְאָנִּמָה לְא־תָכָא אָל־בִּיתֻוּ מִשְׁאת מְאָנּמָה לְא־תָכָא אָל־בִּיתֻוּ בַּיַרְתָּשֵׁה בְּנִיתָּם בַּיִרְתָּשׁ הְבִּאתְּכָם בַּיִרְתָּשׁ הְבִיעוּ מַשְׁאת מְאָנִּמָה לְא־תָכָא אָל־בִּיתֻוּ אֲשֵׁר אַתָּהֹנִשׁה בו יוצִיא אַלֵּיךְ אֶת־ בַּיִנְם הַּבְּעַה בְּיִנִּם בַּיִּתָּשׁ עָנֵי הָנִּא יַּרְ

מאפוני: א בַּבָּלא טִּמָּם וִנִּלָלא בִּי אַנִּ לֹהַ, כִּנִּ נֹפֹּל לְנִינִּוּ נִיוּ מֹאִפּוּלא לְבָּלֹא: יּ נִאִם וִּלֹּלא בִּי אַנִּ לֹהַ. כִּנִּ נֹפֹּל לְנִינִּנִּ שִׁ בְּבָּלְ לִמִּבִּם בְּאַלִּנוֹע בִּמִּפָּלְכוּן מִפּּּאַלִּנִים: אַנִּי, נִילִּהְּ, בְּטַבְּלוּ לְהָאַ בְּמַפְּלְכוּן מִפּּאַלִּנִים: אַנִּי, נִילְּנִינּ לְמַמְּכּ בְּבַלְ בִּי נִּלְפּּן יַטְׁכוּן בַּנַיְּנָא כְּלָאִי בְּמָא בִּי פֹּבְּלְוּנִין עִיּמְלְּבָּי: יּבְּרָ עִי בְּי

בכל אשר יורו אתכם. אם (הפניר אם לכחליט מספר לשון הרט, זטר הטשוי למרים שדכרה באחיה אם לספר: (ט) זכור את אשר עשה הי אלהיך ולקחם בגנטים וספרי ערהה (י) כי תשה ברעך. למרים. אם באת להוהר שלא חלקה בלרטח אל ואריו חתוב בחברך: משאת מאומה. חוב של כלום:
- בארטוסודבו ASAN ELUCIOATEO

בל אָשֶׁר יורוּ אָתְבָּם – ACCORDING TO EVERYTHING THAT [THE KOHANIM THE LEVITES] SHALL INSTRUCT YOU. אם לְּנַקְּגִיר – Be it to close off, אם לְנַקְּגִיר – or to declare definitively that the affliction is mpure, – אם לְינִקּרוּר – or to declare pure.'

9. קבור אַת אַשְּר עָשָּה הי אַלְּהֶּדְּ לְּמִרְיִם REMEMBER WHAT HASHEM, YOUR GOD, DID TO MIRIAM. אָל בּאָר בּאָר בּאָר בּאַר בּאָר בּאָר בּאָר בּאַר בּאָר בּאַר בּאָר בּאַר בּאָר בּאַר בּאָר בּאַר בּאָב בּאַר בּאַבּבּבּב בּאַ

שרשה א הם בסקיחי מלמד שהמקום מחחדה שיהיו ישראל עמלים נחורה:
יש מפרשים מדכחיב הם שהוה לפון בקשה כדכחיב הם כל מלחי
חן בעיניך. זים מפרשים מדכחיב חלכי וכן הוא הומר לי עמי שומע לי ולי
לפון בקשה הוא כדכחיב הן לי יהי כדנכך: (נ) שחהא שונה בעיך פיל הלכו שנת זכיר את אשר עבה ה' חלהיך לשרעה ולמלרים. שחהא שונה בעיך הלכות
נגעים זכרון עמלק שחהא שונה בעיך הלכות מנילה: (ד) וכן הוא האומר וכחסי
את עריכם חדבה מעובר ושב. ומאי וכן כלומר מילחה יחירתה קאמר בהכך
מה הכך דבני זכרון אף האי נמי אשי יחירות הבית יהיו בעמה כדי שלא יהא
את מקדשכה: השי הבדודיות שי אפי יחירות הבית יהיו בעמה כדי שלא יהא

ودادع به سرس در مای

(יז) זכור את אשר עשה לך עחלק. כבר הזכרתי בי המדרש שדרשו בו בספרא יי. יכול בלבך. כשהוא אומר לא תשכח, הרי שכחת הלב אמורה. הא מה אני מקיים זכור. שההא שונה בפיך, וכן בספרי זי, זכור את אשר עשה לך עמלק. בפה, לא תשכח, בלב. ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה, אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור ונמצינו יי למדין מן התורה בשניה יי זכור, ויהיה סמך למקרא מגלה מן התורה. והנכון בעיני שהוא בי לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכך נצטוינו למחות את שמו, וכן במעשה מרים נצטוינו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות, ואע"ם שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים יי. אבל צוה הכתוב להודיעו ולגלותו כדי שתהא אזהרת לשון הרע שומה בפיהם יי מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות יי, ובני אדם נכשלים בו תמיד. שומה בפיהם יי מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות יי, ובני אדם נכשלים בו תמיד.

R. Samson Regime Horsch, Comm on Ex 17:14

את זכר עכלק. It is not Amalek who is so pernicious for the moral future of mankind but 725 721, the glorifying of the memory of Amalek which is the danger. So long as the annals of humanity cover the memory of the heroes of the sword with glory, so long as those that throttle and murder the happiness of mankind are not buried in oblivion, so long will each successive generation look up in worship to these "great ones" of violence and force, and their memory will awaken the desire to emulate these heroes, and acquire equal glory by equal violence and force. Only when the divine laws of morals have become the sole criterion as to the worth of the greatest and smallest of men, and no longer in inverse proportion but in direct proportion to greatness and power do the demands of morality grow, and the greater and more powerful a man is, the less any lapse in the laws of morality is excused, then and then only will the reign of Amalek cease for ever in the world. That this is the final goal of God's management and direction of the history of the world is expressed here after the first weakening of Amalek, "I will utterly obliterate the keeping up the remembrance of Amalek from as far as the heavens reach." So also in Ps. IX,7, the thought is poignantly expressed, that only with the doing away with the remembrance of devastation and conquests will the perpetrators of these deeds disappear המה זכר זכרם המה!

(leitz 2135,28 Jon ,

אל־עמי אל קסג

יר. הסיף והספר

דרשות

זכר עמלק מתחת השמים.

כי ברם הדבד שיתמו הטאים מן הארץ כתיב ולא יתמו הושאים, וגם על השמוק "וחשבתי חיה רצה מן הארץ" אומרים הד"ל ,שיתיו ולא יזיקו", וגם בעמלק מדגשה התורה בעיקר את הזכר עמלק, מה שנעשה העמלקות לוכר, לקולטורא, לאידיאל נאצל, לרציון נשגב, לחכמה עילאה, ואת זכר עמלק זה מצוה עלינו להחות.

Because. . . it is written "let sins be consumed out of the earth" and not "let the sinners." . . . And as for Amalek too, the Torah stresses mainly the "remembrance of Amalek," when Amalek turns into a memory, a culture, a lofty ideal, a sublime notion. . . . It is this remembrance of Amalek that we are commanded to blot.

יור הלבות אדני קיו מנילה נזר

בומן כגון שיקרא כן שיר כס"ו או כן כרך כי"ד ילא ידי חובת זכירה כמו כזכירה דעמלק שאין חוב לקרוא כזמן שבא עמלק ולדקי דברי הרמב"ן אף על פי הירושלמי:

מו) אד העיקר. דירושלמי וגמרא דידן לדעת רמבין פליני דהנה רחב"ן סוף פ' חלא חחילה רלה לומר שיהי' מלוה לקרות פ' זכור בלבור. ונמלינו למדין מן התורה בשני' זכור וסוף דבריו שחינו רק שלח לשכח ולספר לבנים כך עשה לנו הרשע ואם כן גם מדכתיב כתוב ואת זכרון בספר לא כלמד לקרותו בכתב. ואם כן לפי גמרא דידן אין לימוד של המגילה רק הקל וחומר וקריאת המגילה מתוך המגילה אינו רק חקנת חכמים. אך לפי מה שהעלה החה"ד והבאים אחריו דפ' זכור דאורייתא וכדבריהם משמע בנמרא. דפריך אקרא דוכרון בספר ממאי דהאי זכרון קריאה הוא ומסקנא דקריאה הוא וכתוב זכרון בספר היינו שיקרא מתוך הספר. ועל כן יליף לזכירה דמגילה דגם כן מחוך הספר . הנה משמע להדיח דלריך לזכיר מה שעשה טמלק מחוך הספר . שפיר יש לומר דמגילה מן התורה משום זכירת מעשה המן שרלה לחבד . וכן מבוחר בר"ש משחקן על הח"כ בזכירת עמלק בפה . הייט ללמוד מס" מגילה יע"ש. הנה דלוכור מעשה המן הוא מ"ע דוכור ויותר מזה אף ללמוד המס":

James E. 2011, The Art of changing the Brain: 5

Enriching Teaching by Exploring the Biology of

Learning (Sterling, 2002) A FEELING

OF THIS BUSINESS

IN THE BUSINESS OF REASON AND MEMORY, FEELINGS COUNT

Has this fellow no feeling of this business that he sings at grave-making?

—William Shakespeare (Hamlet)

I met Kerry many years ago when he first became an assistant professor. We both taught biology, but Kerry liked to use a lot of mathematics in his teaching. This upset his students, who believed that they would escape math by studying biology!

As you might predict, Kerry began to have problems. True, many students were unhappy, but the bigger problem seemed to be with Kerry himself. He was disappointed. "These students can't do even simple math!" he would complain.

Over the years Kerry developed a short fuse for these frustrations. It took little to trigger an outburst. I admit that on occasion I would even avoid him if I could, just because I knew what was coming.

But I have to give him credit. Kerry didn't give in. He just worked harder. He developed a course to improve the math skills of biology students. He spent hours with students who struggled. And he wasn't unappreciated. Some students were grateful that he cared, and he was nominated for teaching awards more than once.

One day I couldn't avoid Kerry, and he confronted me with his latest story. But right away I sensed this one was different. He was bemused and provoked—not provoked in a negative way, but provoked into thinking.

"The other day I derived an equation for a student," he said, "and she seemed to understand it. But then, out of the blue, she floored me with her question."

"You know what she asked?" he went on. "She looked right at me and said, 'How did you know how to do that? How do you know how to derive equations?'"

"She had me!" Kerry exclaimed. "I couldn't answer. I just have a feeling for it!" Then, after a pause, he went on. "And I don't know how to teach that feeling."

Maybe I'm wrong, but it seemed that this made him sad.

19.11 Communicating Judaism

Related by the Raw in his lecture on "The Future of Jewish Education in America," at the Lincoln Square Synagogue, New York, N.Y., May 28, 1975.

The av zaken teaches the yeled zekunim how to act and discipline his thoughts. We must devote a lot of time to teaching Gemara. We are not just teaching a text but how to think halakhically, how to conceptualize and to define. I want to tell you that as far as lomdut is concerned, American Jewish children are very bright and brilliant. Sometimes I do not believe my own eyes when I consider their fantastic accomplishments. I am speaking from experience, because I have been a melamed of Gemara my entire adult life.

However, besides teaching the veled zekunim discipling the

However, besides teaching the yeled zekunim discipline, the av zaken teaches him something else—the romance of Yahadur. He teaches the child how to experience and feel Yahadur. Yahadur is not only discipline. Yes, we start with that, to discipline the child on all levels, on the physical level, on the social level, on the emotional level, and on the intellectual level. Above all, he teaches the child how to experience Yahadur, how to feel Yahadur. That is what my melamed taught me.

A Jew is not only supposed to know what Yahadut stands for and to have knowledge of Yahadut, he is also called upon to experience Yahadut, to live it, and to somehow engage in a romance with the Almighty. Knowing about Yahadut is not enough; it is a norm to be implemented and experienced. It is to be lived and enjoyed. It is a great drama which the yeled zekunim must act out after observing the av zaken.

Studying the Torah she-ba'al peh, the Oral Tradition, and complying with its precepts are the greatest pleasures a person can have. It is an exciting and romantic adventure. It is the most cleansing and purging experience a human being can experience. The av zaken teaches the yeled zekunim how to live and to feel Yahadut.

Let me make an admission here; I will confide in you. This is the toughest of all jobs, the most difficult of all tasks. I know from my own experience how difficult it. is. I am not modest; I am far from being modest. I know that I am a good teacher. I can teach halakhah. I can explain the most abstract concepts. I can popularize the most complex talmudic debate and break it down into its component parts. I can explain and elucidate abstract ideas.

For instance, before Rosh Hashanah and Yom Kippur I used to study with my students (your rabbi [Rabbi Stephen Riskin] can confirm this) the halakhot pertaining to the Yomim Noraim [Days of Awe]. From time to time I would reach out for the aggadah or for philosophical ideas with which to elucidate the philosophy of those solemn festivals. If necessary I would also introduce a modern idiom in order to explain certain aspects of the sanctity of these holy days [Kedushat ha-Yom]. All these tricks I know.

19.11 Communicating Judaism

it but I cannot pass on my experiences to them! ple]. How can I explain this to my students? I can tell them about different world. I felt that I was in the Bet Hamikdash [Holy Temazarah. I felt as if I had been transferred in time and space into a this tune, in the melody of Veha-kohanim veha-am haomdim bathere is so much nostalgia, so much longing and melancholy in Birnbaum, p. 816]. If you know the melody, you will agree that Musaf of Yom Kippur; High Holiday Prayer Book, trans. Philip procedure of the Temple service, which is recited as part of the who were standing in the Temple court"; from the Avodah, the veha-am haomdim ba-azarah ["When the priests and the people shaliakh tzibbur [cantor] used to chant and sing: Veha-kohanim share with them what I experienced, for instance, when the enced, and not what I knew about it. I knew a lot, and they know a lot. But what I felt on these days! How I lived it! I am unable to perfection is to tell my students how I felt on Rosh Hashanah and Yom ha-Kippurim when I was their age. The emotions I experi-But one trick I have not mastered. One thing I cannot do to

Or how can I pass on the emotion I felt on Kol Nidrei night when the congregation responded amen to the chanting of the Shehehiyanu blessing. It is difficult to transfer experiences and not just concepts; to give over themes and not just numbers. To pass on feelings, to tell the story of both inner restlessness and serenity, to relate the narrative of joy and awe, of trepidation and at the words cannot explain it. Instead an unusual medium must be utilized: silence. That melamed of old in my heder knew how to pass mystical outlook on life. He knew how to pass this out on his pupils without saying a single word.

Of course these experiences can only be passed on in the fashion that one passes on a contageous illness. How do you communicate a disease? Through contact! And contact is the secret of passing on the experiences of Yahadut. The skill of somehow communicating with the soul of the person is not through the spoken word but through the art of silence.

However, it is very difficult. I have not entirely succeeded in passing on this part of Yahadut. But your teachers in your high school will. They will be more successful. They will arrange the rendezvous between the av zaken and the yeled zekunim.

179